

Teză de abilitare

România și Marele Război: între istoria și teoria relațiilor internaționale

Conf. univ. dr. Hadrian Gorun

Rezumat

Prezenta lucrare reprezintă o sinteză a principalelor realizări științifice începând cu anul 2008, când am obținut titlul de doctor în istorie. În conformitate cu standardele impuse, lucrarea cuprinde trei părți. Prima parte, cea mai consistentă, trece în revistă cele mai relevante contribuții istoriografice pe această temă și le analizează din perspectiva teoriei relațiilor internaționale. A doua secțiune prezintă, sintetic, principalele direcții de dezvoltare a carierei științifice, didactice și profesionale, pe care ne propunem să le urmăm în viitor. A treia parte cuprinde referințele bibliografice aferente primelor două secțiuni.

Politica externă a României, cu deosebire relațiile bilaterale româno-franceze și raporturile cu Alianții (în principal cu Rusia), au reprezentat subiectul a două cărți de autor, care au văzut lumina tiparului după susținerea publică a tezei de doctorat: *Relații politico-diplomatice și militare ale României cu Franța în primul război mondial*, și *România și Alianții (1915-1918)*. Ambele s-au bucurat de o bună vizibilitate, fiind incluse în *International Bibliography of Historical Sciences*, la secțiunea *History of International Relations*. Celor două volume li s-au adăugat studii și articole (o parte dintre ele în limbi de circulație internațională), publicate în reviste de specialitate (majoritatea indexate în baze de date internaționale și recunoscute CNCS), în volume colective și ale unor manifestări științifice. Printre cele mai importante studii, menționăm “Romania’s relations with France and Russia and Bucharest’s fears concerning a Bulgarian offensive (Fall of 1915-August 1916), Some French Documentary Evidence”, în *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*, revistă editată de Universitatea de Stat din Sankt Petersburg, precum și “Projects Concerning the Creation of Military units by Transylvanian Romanians, Former Prisoners of War or Emigrants to the United States of America (1917)”, în *Transylvanian Review*, vol. XIX, Supplement No. 4, 2010. Sursele utilizate pentru redactarea lucrărilor noastre au constat în principal din documente, în bună parte inedite, provenind din arhivele franceze (Archives du Ministère des Affaires étrangères, Service Historique de l’Armée de Terre) și cele românești (Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, Arhivele Militare ale României, Arhivele Naționale Istorice Centrale). Preocupările au vizat cu deosebire relațiile politice și diplomatice oficiale ale

României. Interesul nostru s-a îndreptat totodată și asupra unor repere de istorie militară (precum aprovizionarea României cu materiale de război din străinătate), a unor aspecte referitoare la opinia publică și mentalul colectiv, precum și istoriografia comunistă și participarea României la război.

Teza dispune, în prima ei parte, de o fundamentare teoretică. Am încercat să articulăm, să conturăm un cadru teoretic cât mai consistent, chiar dacă este vorba, în principal, de o lucrare de istoria relațiilor internaționale. Prin urmare, am utilizat și am aplicat temei unele concepte (interes național, putere națională, balanță de putere, hegemon regional, neutralitate, bandwagoning, alianțe, conflict, război, balansare, securitate națională, cursa înarmărilor, zonă tampon, panslavism și panortodoxism, opinie publică, heartland, realism, neorealism, idealism, marxism, constructivism și altele) din sfera teoriei relațiilor internaționale sau geopoliticii și geotragiei. Totodată, am pus în dezbatere câteva concepții istoriografice privind participarea României la război. Apropiindu-ne de această temă, putem aprecia că toate acțiunile de politică externă ale României din anii Primului Război Mondial s-au desfășurat sub semnul realismului. Clasa politică românească urmărea realizarea interesului național. Interesul național se identifica atunci cu înfăptuirea unității național-statale, ceea ce ar fi condus, implicit, la sporirea prestigiului internațional al țării. Am demonstrat că statul român a performat ca actor rațional, amânând în mod deliberat intervenția în război. Am arătat că autoritățile erau conștiente de precaritatea instrucției armatei, de gradul ei redus de competitivitate și, mai ales, de înzestrarea deficitară cu materiale de război și muniții. În fapt, prin demersurile sale în străinătate privind aprovizionarea armatei cu materiale performante (subiect tratat în studiile noastre), statul român s-a îngrijit de consolidarea unei componente esențiale a puterii naționale, în concepția realistă, anume pregătirea militară. Am observat și am subliniat că factorii de decizie de la București au decis angajarea în Marea Conflagrație doar în momentul în care au considerat că intrarea în acțiune va presupune, în măsura posibilului, riscuri și pierderi minime, concomitent cu avantaje maxime. Am demonstrat că ralierea României la tabăra Antantei a fost întârziată și din pricina prezenței Rusiei în această alianță, chiar dacă Franța a tins să își asume rolul de mediator cu prilejul negocierilor ruso-române, îndeosebi în cursul anului 1915. Atunci, diplomația română se străduia să obțină recunoșterea tuturor revendicărilor relative la viitoarele frontiere. Am scos în evidență motivele aprehensiunilor Regatului României față de marea putere de la Răsărit, aprehensiuni care rezidau cu deosebire în precedentele istorice și în politica panslavistă și panortodoxistă urmată consecvent de către Petrograd. Am arătat că statele sunt, în general, înclinate să se

teamă mai mult de alți actori statali pe care și-i reprezintă ca potențial amenințători decât de state, care sunt mari puteri economice sau chiar militare. Pornind de la acest raționament, Germania era cu mult superioară Rusiei din punct de vedere economic și militar la începutul Primului Război Mondial. Regatul român percepea însă cu o acuitate mult mai mare posibila amenințare venită din partea vecinului de la răsărit. În cazul alianței din timpul războiului dintre România și Rusia, nu putem vorbi despre așa numita “solidaritate ideologică” (Hans Morgenthau), concept care se referă la state cu aceeași politică, cu o cultură similară ori alte trăsături comune. Am putea să calificăm mai degrabă alianța de scurtă durată din timpul războiului, dintre Rusia și România, drept o “căsătorie de conveniență temporară”. (John Mearsheimer). De asemenea, am demonstrat că în circumstanțele critice ale armistițiului de la Focșani și ale păcii de la București, decidenții responsabili trebuiau să își stabilească drept obiectiv primordial supraviețuirea. Supraviețuirea reprezintă de fapt un concept cheie al neorealismului.

Cercetând problematica opiniei publice românești și a manifestărilor ei de simpatie în favoarea Franței la începutul Marelui Război, am reliefat rolul și importanța majoră pe care a atribuit-o opiniei publice idealismul interbelic. Curentul idealist chiar a supralicitat capacitatea opiniei publice interne de a infleunța decizii de politică externă. Din punctul nostru de vedere, opinia publică intervenționistă din Regatul României nu a jucat un rol determinant în influențarea hotărârii finale a guvernului, dar manifestările sale dezvăluie apropierea incontestabilă a României de Franța.

De asemenea, relevând raportul strâns existent între istoriografia comunistă și marxism în relațiile internaționale, am scos în evidență maniera impregnată de ideologie în care istoriografia regimului comunist (atât în perioada Gheorghiu-Dej, cât și în “epoca Ceaușescu”) a perceput participarea României la război. Scrisul istoric din România socialistă a concretizat teza marxistă privind conflictul social permanent, necircumscriș însă frontierelor statelor. Am subliniat că intervin deosebiri de nuanță în privința modului în care istoriografia din cele două etape precizate se raportează la războiul mondial și respectiv la implicarea românească în conflict.

În viitor, intenționăm să continuăm și să aprofundăm direcțiile de cercetare științifică anterioare, cu deosebire ale celor care vizează România și Marele Război și, deopotrivă, tranziția de la comunism la democrație în România, subiect căruia i-am dedicat deja câteva studii și articole. În acest sens, ne propunem să procedăm la o documentare cât mai solidă,

prin studierea presei anilor 1990-1991 (mai ales ziarele democratice de stânga, *Azi, Adevărul, Dimineața*, dar și cele ale care se opuneau puterii, precum *România liberă, Dreptatea, Liberalul*), în vederea publicării unui volum.

Ne dorim ca în viitorul apropiat să publicăm un volum despre aprovizionarea României cu materiale de război și muniții din străinătate, între anii 1915-1917, carte de autor care să se întemeieze în special pe documente din arhivele franceze, dar care să valorifice și fonduri de la Arhivele Militare de la Pitești. Considerând că literatura beletristică reprezintă un izvor destul de prețios pentru scrisul istoric și ținând cont de necesitatea unor abordări interdisciplinare, ne propunem de asemenea, să realizăm o antologie de texte beletristice despre Primul Război Mondial. Eventual, în măsura posibilităților, vom încerca să ne îndreptăm treptat atenția și către istoria culturală a Primului Război Mondial.

În ceea ce privește activitatea didactică, vom încerca să procedăm la o actualizare cât mai constantă și sistematică a cursurilor și a manualelor universitare. Vom urmări să realizăm o ediție revizuită și adăugită a *Relațiilor internaționale în secolul al XX-lea: concepte fundamentale, școli de gândire, repere istorice*, întucât relațiile internaționale nu reprezintă un domeniu imuabil. De asemenea, ne propunem să elaborăm un nou manual pentru uzul studenților, intitulat *Integrarea europeană. Evoluții istorice și perspective teoretice*. Pe de o parte, vom proceda la o abordare diacronică a problematicii integrării europene, începând cu ideea de Europă, până la Tratatul de la Lisabona (și eventual, chiar până la momentul Brexit-ului, cu implicațiile pe care le comportă). Pe de altă parte, vom trata analitic principalele teorii ale integrării europene.